

Globalizācija ir regionalizmas – kalbu ir kultūru saveikos glocalinis pobūdis

Globalizācija un reģionālisms – valodu un kultūru mijiedarbības glokālais raksturs

Globalization and regionalism: Interaction of languages and cultures in the process of globalization

MAIJA BRĒDE

University of Latvia
 maija.brede@lu.lv

Changeability within the lexical level of Latvian under the impact of Global English

Given the state of flux in various fields of life, it is inevitable that change affects also language in general and specific languages in particular.

Linguistic innovation is felt on different levels, however, the vocabulary expansion at present is a trait characteristic of a great number of languages. An important factor in the process is the impact of globalization developments that result in the predominance of English as a global lingua franca. English as the main direct, indirect and intermediary contact language massively affects the lexical level of languages in the whole Baltic area and beyond. This is evidenced by a variety of linguistic research, including *A Dictionary of European Anglicisms* (Gorlach, 2005). Borrowing is considered one of the easiest ways of expanding the vocabulary. On the whole, the general impression concerning the influence of English cannot be ascribed to either British or American English, or any other variety in particular.

A significant aspect of language is expressing cultural reality. Language, being a sensitive instrument, registers transitory phenomena, including the ever changing lexical level. Over the last decades a feature that has become characteristic of Latvian is the blurring of boundaries between the spoken and written form of language, and to a certain extent, between genres. The whole picture is even more complicated since language users quite frequently ignore the choice of linguistic means in relation to the speech situation. It concerns also excessive borrowing from English when Latvian speakers often replace well established words in their native language with loan words.

Concerning changeability within the Latvian vocabulary one can notice semantic loans, changes in meaning, ousting of earlier borrowings, spreading of less usual word formation patterns, enhanced use of idiom transformation and word-play elements (Veisbergs et al., 2009).

The material of the present analysis is a set of publications in the Latvian press on cultural and entertainment issues (film, theatre, concert reviews, sport event reports and interviews with popular people related to some cultural sphere) from "TV Izklaide", "Kultūras Diena", "Rīgas Viļņi" (2014-2015). Publications of the type are read by people belonging to different social groups, and presumably they provide suitable source material for research into borrowing. Emphasis is going to be placed on cases when loanwords from English appear either as already adapted, or they still preserve their original form. Loanwords are registered as representing different parts of speech - nouns, verbs, adjectives and interjections.

The main preliminary findings of the analysis indicate that:

latvianized forms are fully integrated in the text (declinable parts of speech are declined and verbs are conjugated in different grammatical mood forms)

among different parts of speech noun loanwords predominate in all kinds of texts.

Fully accepting the idea of a beneficial effect of borrowing upon language thereby enriching the vocabulary, one has to admit that unnecessary borrowing and indiscriminate playing with foreign linguistic elements, especially in print, substantially affects the quality of language.

References

- Gorlach, M. (ed.) (2005) *A Dictionary of European Anglicisms*. Oxford: Oxford University Press.
- Veisbergs, A. et al. (2009) Jaundarinājumi latviešu valodā 21.gadsimtā. *Letonikas trešā kongresa zinātniskie raksti*. Latvijas Zinātņu akadēmija. 211-223.

VITTORIO DELL'AQUILA

Forskingscentrum för Europeisk Flerspåkigket
viorayli@gmail.com

GABRIELE IANNACCARO

Stockholm University
gabriele.iannaccaro@su.se

Local oriented, national oriented, global oriented: The choices of Latgale

Aim of the paper is to discuss a manifold orientation of Latgale towards glocalisation as a linguistic concern. Through the analysis of the results of a large poll, the Survey Latgale, we will show how multilingualism can lead to different societal approaches to globalisation emerging from different encoding of the varieties into the local repertoires.

Language attitudes and declarations of 'opportunity of usage', of the three main varieties of Latgale, namely Lagalian, Latvian and Russian will be the main concern of the analysis. This way we will provide a geographic oriented typology of glocalisation language phenomena within Latgale Society.

АЛЛА ДИОМИДОВА

Вильнюсский университет
alla.diomidova@gmail.com

Вильнюс – Тбилиси: особенности иноязычного лингвистического ландшафта (ЛЛ)

Исследования лингвистического ландшафта (далее – ЛЛ) связаны с осмыслением функционирования языка в ситуации глобализации. Несмотря на то, что исследования ЛЛ являются сравнительно новыми, ученым уже удалось разработать несколько методик изучения ЛЛ и применить их к различным типам ЛЛ. Объектом данного исследования является иноязычный ЛЛ двух столиц постсоветского пространства – Тбилиси (столицы Грузии) и Вильнюса (столицы Литвы). Общим в историческом прошлом данных столиц является имперский и советский период, который связан с особой ролью русского языка. Постсоветский период развития данных стран характеризуется быстрой интеграцией в ЕС Литвы (Литва вступила в ЕС в 2004 г.) и продолжающейся до сих пор интеграцией Грузии в структуры ЕС. Таким образом, сравнивая ЛЛ столиц Литвы и Грузии, мы сравниваем ЛЛ постсоветских стран - нового члена ЕС и страны, которая стремится к интеграции с западным миром и к вступлению в ЕС.

Методологической основой данного исследования является работа Б. Спольски и Р.Л. Купера (B. Spolsky, R. L. Cooper. *The Language of Jerusalem*. Clarendon Press: Oxford, 1991), которые исследовали комбинацию доминирующих языков Иерусалима (иврит – английский – арабский). Для определения того, почему одни, а не другие языки появляются в городском ЛЛ, авторы предложили так называемую «модель предпочтения» (preference model), которая включает в себя три компонента: (1) условие автора знака (a 'sign-writer's skill' condition), (2) условие предполагаемого адресата (a 'presumed reader' condition) и (3) условие символического капитала (a 'symbolic value' condition) (Spolsky & Cooper, 1991: 81-5). Условие «символического капитала», которое является важным для данного исследования в силу наличия у английского и русского языков общественно-политического значения, исследователи формулируют так: «Предпочтительно писать знаки на своем языке или на языке, с которым ты хочешь быть идентифицирован». Таким образом, выбор иностранного языка становится самодостаточным посланием, иногда говорящим более, чем сам знак и написанное на нем. Существует также негативное применение этого условия: когда язык определенной группы жителей (или определенный иностранный язык) намеренно не используется в знаках.

Материалом данного исследования стали общественные знаки (вывески, названия улиц, официальных учреждений, коммерческих организаций, другие элементы городского пейзажа) центральных частей Вильнюса и Тбилиси. Иноязычный лингвистический ландшафт представлен в Тбилиси и Вильнюсе в основном текстами на английском (и квазианглийском) и русском языках. При изучении ЛЛ целесообразно разделять официальные и коммерческие общественные знаки. Кроме того, существуют легальные и нелегальные (ситуативные) общественные знаки, которые также могут быть представлены на иностранных языках. Несмотря на определенную общность в самопрезентации Литвы и Грузии, наблюдались также и различия в ЛЛ данных столиц, связанные с 1). Особенности родного языка и родного алфавита, которые оказывали воздействие на особенности ЛЛ, 2). Наличием национальных меньшинств и их языков, 3). Столичным статусом данных городов.

INGARS GUSĀNS

Rēzeknes Augstskola
Ingars.Gusans@ru.lv

Glokalizācijas elementi latgaliešu mūzikā

Pasaules lielās valodas, to kultūras sasniegumi, atklājumi vienmēr lielākā vai mazākā mērā ietekmē pārējo pasauli un to kultūru un valodu. Arī latgaliešu mūzikā ir sajūtamas, saklausāmas globalizācijas sekas:

- 1) plašākā līmenī – grupu spēlētie mūzikas stili, jo grupas (Dabasu Durovys, Bez PVN, Sovvaļņiks, BorowaMC, Kapļi u.c.) cenšas spēlēt to, kas ir populārs pasaulē, papildinot ar lokāliem elementiem. Piemēram, grupas Green Novice un Sovvaļņiks apliecina to, smagā roka un metāla žanri ir vieni no tiem, kas savā izpausmē “spēlējas” ar visiem iespējamiem klasiskās un antīkās kultūras elementiem, valodām, simboliem, kultūrzīmēm, konkrētajā gadījumā sevišķu uzmanību veltot mitoloģijas tēliem un folkloras elementiem.
- 2) šaurākā līmenī - konkrēto grupu izvēlētā leksika (piemēram, angļu vārdi – party, latviskoti ārvalstu bren-di – facebook - sejasgrāmata, starptautiskās mērvienību sistēmas vienības – XXL, anglicismi – legingi, arī lielpilsētu nosaukumi u. c.) dziesmu tekstos. Visi minētie globālizācijas elementi veiksmīgi papildina latgaliešu mūzikas pasauli, apliecinot globālā un lokālā aktīvu mijiedarbību, kā arī reģionālā spēju pielāgoties un sekot līdzī pasaules kultūras un sasniegumu tendencēm

Referāta mērķis – apzināt kādi globālie elementi ir sastopami latgaliešu mūzikā (Kapļi, Dabasu Durovys, Borowa MC, Bez PVN, Sovvaļņiks, Green Novice, Krampis u.c.).

ANGELIKA JUŠKO-ŠTEKELE

Rēzeknes Augstskola
Angelika.Jusko-Stekele@ru.lv

Tradīcija un ideoloģija: Aglonas svētceļojuma diskurss

Svētceļojumi uz Aglonu, sākušies jau 20. gadsimta pirmajā pusē, norisinājušies nepārtrauktā tradīciju un ideoloģiju saskarsmē. Referātā paredzēts atklāt, kādu ietekmi uz Aglonas svētceļojumu atstāja dažādu laikmetu politiskie, reliģiskie un estētiskie uzskati, hronoloģiski izsekojot liecībām, kas attieksmē pret Aglonas svētceļojumu parādās Latvijas (un sevišķi Latgales) periodikā, sākot no 20. gadsimta sākuma līdz mūsdienām. Apvienojot kontentanalīzi un diskursa analīzes meto­di, referātā tiks atklāta svētceļojuma tradīcijas noturība kardināli atšķirīgos ideoloģiskajos kontekstos Ulmaņa autoritārā režīma laikā, Otrā pasaules kara gados, t.s. padomju periodā un, beidzot, mūsdienās pēc Latvijas atjaunošanas.

ANTRA KĻAVINSKA

Rēzeknes Augstskola
antra.klavinska@ru.lv

Vietvārdi baltu frazeoloģijā: starptautiska, nacionāla un lokāla rakstura kultūras zīmes

Mūsdienās īpašvārdu pētnieki gan teorētiskās diskusijās, gan praktiskos pētījumos aizvien biežāk pievērš uzmanību īpašvārdu semantikai. Īpašvārdi, tāpat kā citi valodas komponenti, ir saistīti ar daudziem ekstralingvistiskiem faktoriem, tāpēc pēdējā laikā tie bieži tiek analizēti kultūrvēsturiskā, sociālā, starpkultūru komunikācijas kontekstā. Daudzās valodās ir veikti pētījumi par īpašvārdiem kā frazeoloģijas struktūrelementiem, parasti uzsverot antroponīmu lielo skaitu un nozīmi frazeoloģijā. Šajā referātā tiek analizēta vietvārdu funkcionālsemantika latviešu un lietuviešu valodas frazeoloģijā.

Valodniecībā eksistē vairākas pieejas frazeoloģijai, tās atkarīgas no idiomātiskuma (nozīmes pārnese) pakāpes izpratnes. Šajā pētījumā kā pamatavots izmantotas gan latviešu un lietuviešu frazeoloģijas vārdnīcas, gan sakāmvrādu un parunu korpusi, ko paredz plašāka frazeoloģiskuma izpratne.

Baltu frazeoloģijā dominē oikonīmi (apdzīvotu vietu nosaukumi), retāk sastopami hidronīmi (ūdensteču vai ūdenstilpju nosaukumi), satopami arī valstu, kontinentu u. c. ģeogrāfisku objektu nosaukumi. Toponīmi funkcionē gan no citām valodām aizgūtos, gan pašcilmes frazeoloģismos.

Kā starptautiska rakstura kultūras zīmes latviešu un lietuviešu frazeoloģijā funkcionē galvenokārt aizgūtos frazeoloģismos iekļautie toponīmi: bībelismi, literāras alūzijas, vēsturisku notikumu interpretācija u. c.

Kā nacionālas kultūrzīmes latviešu valodas frazeoloģismos dominē oikonīms *Rīga* un hidronīms *Daugava*, savukārt lietuviešu valodas frazeoloģijā bieži lietots valsts nosaukums *Lietuva* un pilsētas nosaukums *Viļņa*.

Visdaudzskaitlīgākais baltu frazeoloģijā ir lokāla rakstura toponīmu klāsts. To ideomātiskā semantika frazeoloģismos ir ļoti daudzveidīga, visbiežāk šos vietvārdus izmanto noteiktā apvidū lietotos frazeoloģismos cilvēka ārējā izskata, rakstura, intelekta u. c. pazīmju nosaukšanai, kā arī arī dažādu dzīvu būtņu, priekšmetu vai parādību raksturojumā.

Kopumā vietvārdi baltu valodu frazeoloģisko vienību sastāvā ne tikai nosauc tuvākus vai tālākus ģeogrāfiskus objektus, bet arī kļūst par kultūras, valodas, nacionālās un sociālās identitātes zīmēm.

HANNES KORJUS

hannes@td.lv

Ludzas igauņi, skolu, pārtautošanas un izloksnes jautājums Latgalē XX gadsimta 20.–30. gados

Par Ludzas igauņu skolas dibināšanas plāniem varēja uzzināt jau no P. Volaines 1925. gada raksta “Ludzas igauņi”/Lutsi maarahvas (sk. P. Voolaine. Lutsi maarahvas//Eesti Kirjandus, 1925, nr.9, 372-379. lpp.). 1925. gadā (visdrīzāk – jūlijā – autora piezīme) Pildas un Nirzas igauņi esot snieguši Igaunijas Republikas konsulam Latvijā (konsuls Kukk – autora piezīme) lūgumrakstu par iespēju mācīties igauņiski Latvijā. Konsuls paziņoja Volainei, ka Latvijas izglītības ministrs un valdība esot šajā jautājumā pozitīvi noskaņoti, ja Latgales pierobežas joslā – pie Krievijas robežas – dzīvotu igauņi, tamdēļ esot gatavi atbalstīt igauņu izglītību dzimtajā valodā un tautas pašapziņas veicināšanu.

Bet 1932. gadā laikrakstā “Latgales ziņas” (01.07.1932) tika publicēta ziņa par Ludzas apriņķa skolām, autors – skolotājs Jūlijs Ozols: “Pie Filandmuižas 4-klases pamatskolas atvērtas igauņu paralēlklases. Tātad jauna minoritāte! Pildas pagastā agrākos laikos esot uz dzīvi apmetušās vairākas igauņu ģimenes. Vecākā paaudze gan igauņu valodu vēl protot, bet jaunā vairs nē. Pagājušajā gadā Pildas pagastā bija iebraucis kāds igauņu students¹, kurš par igauņiem bija reģistrējis vai puspagasta. Vēlāk daudzi no reģistrētiem, nojauzdami šī kunga istos nolūkus, rokām un kājām vaļā no viņiem uzspiestās igauņu tautības. Pēc vietējo iedzīvotāju izteicieniem, ka igauņu paralēlklases, tā arī privāta poļu pamatskola atvērta tikai latviešu bērnu pārtautošanai.”²

Šis augstākminētais “igauņu students” visticāmāk bija P. Volaine (jeb *Paul Voolain*). Viņš bija tas, kurš vēlāk veda Ludzas igauņu jaunatni uz Igauniju, lai tie Igaunijā iegūtu izglītību. 2. Latgales pārpoļošanas/pārtautošanas jautājumu kontekstā nav sastopams jēdziens “pārīgauniskošana”, it īpaši kā “arheoloģisks arguments” Ludzas igauņu un viņu skolu kontekstā. Piemēram, Raula Šnores atzinumi arheoloģisko pētījumu rezultātu ideoloģiskās interpretācijas kontekstā bija pietiekami “nomierinoši”: “Latgalē vēl līdz mūsu dienām nav izdevies nevienā gadījumā konstatēt drošus latviešu ciltīm piederošus agrā dzelzs laikmeta uzkalniņu kapus, kaut gan ir senlietu atradumi, kas pēc sava rakstura pilnīgi iederas uzkalniņu kapu kultūras grupā”³.

Varbūt zināmu “indulgenci” Latgales igauņiem sniedza Augusts Tentelis: “Igauņi kā ugro-somu tautas daļa, cik vērojams, ir Baltijas jūras austrumpiekrastes agrākie iedzīvotāji. Latvieši, cita tautu celma piederīgie, bez šaubām, ieradušies vēlāk un tā iespiedušies citu tautiņu apdzīvotās vietās un pamazām spiedušies uz ziemeļiem. Pats par sevi saprotams, ka šāda iespīšanās, vairāk gan pakāpeniska, nekā spēja, nevarēja radīt draudzības un labas kaimiņu jūtas. Mūsu politikas, saimnieciskās un kulturālās dzīves vadītāju uzdevums ir visnotaļ gādāt, ka abu tautu saprašana būtu pilnīga un viņu abu gaitas saskaņotas. Latvijas un Igaunijas dzīves vajadzības vistaisnīgāk formulējis bij. Igaunijas ārlietu ministrs, Latika kungs “Kur Latvija, tur Igaunija; kur Igaunija, tur Latvija. Lai tas vienmēr tā būtu!”⁴

Literatūras “procesā” notika debates par t.s. veco un jauno Latgales tematiku. Par raksturīgu piemēru var kalpot Ādolfa Ersa stāsts “Par tēvuzemi”// Sējējs, nr. 7, 1937, kas raksturo dažas būtiskākās izpausmes jaunajā Latgalē – kādām jābūt jauniem/moderniem baznīckungiem un kādi ir Latgales modernizācijas kavēkļi: “...Pagatne latgaliešus atšķēlusi no pārējiem latviešiem; un vajadzīgs ilgs darbs, lai plaīsa izlīdzinātos. Izloksne, ticība, pār-

¹ Šis igauņu students varēja būt P. Volaine (Autora piezīme).

² Skolotājs J. Ozols. Par Ludzas apriņķa pamatskolu stāvokli un darbību 1930/31 mācības gadā. NB! Tas pats raksts tika publicēts arī žurnālā “Audzinātājs” (sk. Jūlijs Ozols. Audzinātājs, nr. 1, 1932, 23. lpp., igauņu studenta vietā ir rakstīts Tērbatas students).

³ R. Šnore Latvijas senvēstures pētīšanas darbs valsts pastāvēšanas 20 gados//Senatne un māksla, nr. 4, 1938, 54. lpp.

⁴ A.Tentelis Vēstures pamati Latvijas un Igaunijas draudzībai//Latvijas-Igaunijas Biedrības mēnešraksts nr.1/1933, 19. lpp.

⁵ Ā. Erss Par tēvuzemi Sējējs, nr.7, 1937, 727–728. lpp.

tautošana...”⁵ Ādolfs Erss ir atradis to trīsvienību, visu lietu kavēkli – Izloksne⁶, ticība, pārtautošana... Vien Alfreds Goba, aplūkojot A. Ersa stāstu izlasi “Vecā Latgale”, ar zināmu maigumu uzskata, ka “īsto – arī vecās Latgales – vaigu nolemts parādīt pašiem latgaliešiem”... Ja tādi, protams, būs...

⁶ Sal. “Latgales prese vienu laiku ļoti nopietni pārrunāja izloksnes jautājumu. Šīs pārrunas izsauca jauno rakstnieku soli, kuri savus darbus sāka iespiest latviešu laikrakstos un izdot atsevišķos krājumos nevis izloksnē, bet vispārējā rakstu valodā. Daudzās polemikās izskanēja daudz un dažādas domas, gala rezultātā izbīdīdamas divus pretējus slēdzienus, proti: 1) izloksne paturama un kultivējama joprojām un 2) izloksne atmetama rakstos un sekmējami visi ceļi, kas ved tuvāk pārejai uz vispārējo rakstu valodu. Pirmo domu izteica un aizstāvēja vecā un vidējā, otro – jaunākā Latgales latviešu paaudze. Vienošānās, varbūt, nebūtu notikusi nekad, ja 1934. g. 15. maijs neienestu skaidrību un noteiktību visu latviešu attiecībās. Apliecinot savu uzticību vadonim, Latgale jau tai pat maijā ar savas sirds asinīm rakstīja vienu no skaistākajām lapas pusēm savas vēstures grāmatā: “Viena tauta — viena valoda!””//Alberts Sprūdžs. Valodas jautājums Latgalē// Straume nr. 14, 1935, 3. lpp.

LINDA LAUZE

Liepājas Universitāte
lindalauze@gmail.com

Glokalizācija latviešu valodas kā svešvalodas apgūvē

Latviešu valoda kā svešvaloda tiek mācīta dažādu valstu augstskolās gan Eiropā, gan ārpus tās īsāku vai garāku laiku, taču no glokalizācijas skatpunkta vispirms ir vērts analizēt situāciju Latvijā, lai apzinātos, kuros gadījumos norisinās vai arī ir veicināma globālo un lokālo parādību mijiedarbe.

Latviešu valodas kā svešvalodas apgūvē ārzemju studentiem par starpniekvalodu lielākoties izmanto angļu valodu. Ja tā nav studenta dzimtā valoda, mācību procesā veidojas individuāla triāde: lokālais (no dzimtās valodas un mītnes zemes viedokļa) - globālais (angļu valoda) – lokālais (vietējā valsts valoda, kultūra, sadzīve utt.), kam nodarbībās ir pievēršama uzmanība, lai veicinātu studentu interesi un starpkultūru komunikāciju.

Glokalizācijas izpausmes ir konstatējamas svešvalodas apgūves metožu lietojumā, Eiropas valodu portfeļa ieviešanā, pieklājības frāžu mācīšanā. Piemēram, valodas prasmju līmeņu gradācija ir saistāma ar globalizāciju, bet konkrētās valodas mācību saturs – ar lokalizāciju. Mācību materiālu autors izvēlas, kuru frāzi izmantot kā sarunas sākuma formulu: *Kā jums klājas?* vai *Kā jums iet?*

Referātā tiks minēti praktiski piemēri un tiešo novērojumu rezultāti, kas izsecināti darbā ar pilna laika un apmaiņas programmas Erasmus ārzemju studentiem.

SANITA LAZDIŅA

Rēzeknes Augstskola
sanita.lazdina@ru.lv

“Man ar valodas mācīšanu nav nekāda sakara” – izglītības politika un prakse glokalizācijas procesu kontekstā

Glokalizācija jeb globālo un lokālo procesu mijiedarbība (Robertson 1995) atbalsojas arī izglītībā, to izpratne palīdz dziļāk un plašāk izprast valodu situācijas maiņu, kas vērojama sabiedrībā kopumā un tās spogulī – skolā. “Vairumā sabiedrību skola ir pirmā institūcija, kurā izpaužas valodas politika, nodrošinot noteiktas valodas prioritāti. Kopš brīža, kad bērns nonāk skolā, viņa valodas paradumi tiek modificēti.” (Spolskis 2011)

Angļu valoda ir un droši vien arī būs globāla valoda, kura ir izmantojama lokālās jeb nacionālās izglītības mērķiem un vajadzībām. Proti, tā ir adaptējama mūsu valsts konkrētajai situācijai, vēsturiskajai un izglītības politikas pieredzei. Un pretēji – pastiprinoties migrācijas, starptautiskās skolēnu un studentu apmaiņas procesiem, Latvijā būtu jāpieaug latviešu valodas lomai. Nestiprinot to Latvijas skolās un augstskolās (arī kā svešvalodas mācīšanu ārzemju studentiem), mēs izolējam iebraukušos jauniešus no autentiskās vides, kas ir ārpus mācību telpām. Vai to pašu varam teikt arī par reģionā lietoto valodu – latgaliešu valodu? Kā ir ar tās lomas stiprināšanu/ pieaugumu sabiedrībā un izglītībā?

Kopš 20. gs. 90. gadiem realizējot bilingvālo izglītību Latvijas skolās, latviešu valoda ir *pārkāpusi* mācību priekšmeta robežas un kļuvusi par instrumentu, rīku, līdzekli citu mācību priekšmetu apguvē. Līdzīga situācija ir vērojama arī, strādājot atsevišķās Latvijas skolās ar CLIL pieeju – angļu valoda vairs nav tikai atsevišķs mācību priekšmets, tā tiek izmantota arī vēstures, fizikas, ģeogrāfijas u.c. jomu mācīšanā. Vai ir iespējams nodrošināt multilingvālu pieeju valodas jomas integrētā mācīšanā un no otras puses – kāda ir valodu (reģionālās, nacionālās, starptautiskās) loma dažādu mācību un studiju priekšmetu apguvē skolā un augstskolā?

Pētījumā tiks diskutēts par iepriekš pieteiktajiem jautājumiem, balstoties uz CLIL pieejas analīzi Latvijas skolās (2014. gada dati) un Latgales reģiona skolotāju pieredzi veidot bilingvālus vai multilingvālus uzdevumus (2015. gada dati).

Literatūra

Robertson, R. (1995). Glocalization. Time-space and homogeneity-heterogeneity. In: *Global Modernities*. M. Featherstone, S.Lash & R.Robertson (eds). Thousand Oaks, CA: Sage, 25–44 pp.

Spolskis, B. (2011). *Valodas pārvaldība*. Rīga: Zinātne.

OLGA ALEXANDROVNA MESHCHERYAKOVA, HEIDI ANN ERBSEN

Yelets State University Named for I.A. Bunin
lameo56@yandex.ru, heidi.erbsen@gmail.com

The effects of globalization on linguistic culture: Case study on the linguistic features of public information regarding the European Union provided to Russian users

(Влияние глобализации на лингвокультуру: лингвистические особенности общественной информации, предоставляемой для российских пользователей по Европейскому Союзу)

The term Globalization is almost as old as the globe itself. Humanity in particular has always had a tendency to converge towards new ideas, inventions, and rules to form what we know today as ‘norms’ in the economic and political spheres. According to Nikolas Coupland in his introduction to *The Handbook of Language and Globalization*, “Globalization happens as a result of a search for solutions to socioeconomic problems”. In the past, solutions to these problems came in the form of dramatic shifts in governmental systems and expansion of territory through force, and focused the global political and economic effects of these solutions. In today’s world however, proposed solutions to socioeconomic problems increasingly include international negotiations through multilateral institutions which recognize the risks of overstressing cultural boundaries as well as political and economic ones.

Following the Second World War, the original six members of the European Coal and Steel Community (predecessor to the European Union) “began to unite European Countries economically and politically in order to secure lasting peace”. Today, the European Union consists of twenty-eight member countries (not to mention several countries on the track to membership) and recognizes twenty-four official working languages. In addition to increasing economic and political institutionalization, the union has expanded its goals to protect the cultures of individual member countries and promote international norms through agreements with non-union countries such as the Russian Federation. At the same time, the activities of such organizations lead us to question the protection of culture, specifically language culture, in individual member countries and their partners.

This article aims to explore the specific language used on sites informing the Russian-speaking community of partnership agreements between The Russian Federation and EU countries. We analyze how the English language, as one of the main working languages of the European Union, affects the conveyance of such information, and investigate the features of its semantic perception in Russian. This analysis will help us to make a conclusion about the nature of the influence globalization (through institutionalization) has on Russian linguistic culture. It will further help determine the impact English as a foreign language education has on the interpretation of texts regarding the EU-Russia partnership. We hypothesize that the European Union, as an international institution that uses a “comprehensive” language of communication, will provide information containing traces of foreign-language usage which indicate the evolution of the Russian language under the influence of the developing world system.

VLADISLAVS MALAHOVSKIS

Rēzeknes Augstskola
vladism@inbox.lv

Reģionālisma izpausmes un/vai separātisms – diskurss par Latgales īpatnību saglabāšanu 20. gadsimta 20. gados

Pēc neatkarīgas Latvijas valsts izveidošanās tika mēģināts mazināt (dažkārt – arī izskaust) atšķirības starp dažādu Latvijas novadu iedzīvotājiem. Gadsimtu garumā vēsturisku notikumu rezultātā Latvijas austrumdaļas – Latgales – iedzīvotāju vidū bija izveidojusies relatīva nošķirtības sajūta no pārējās Latvijas. To noteica valodas savdabība, katolicisma dominante, kā arī citi kultūrvēsturiskie, demogrāfiskie un sociālekonomiskie faktori. Kopnacionālās apziņas trūkuma dēļ latvieši nereti sevi iedalīja “čangaļos” un “čiuļos”, “latgaliešos” un “baltiešos” u. tml.

20. gs. 20. gados Latvijas, it īpaši Latgales, presē uzvirvoja polemika par mēģinājumiem mazināt Latgales reģiona īpatnības. 20. gadu sākumā pēc latgaliešu politiķu ierosinājuma, izveidot Latgales pašpārvaldi, noraidīšanas Latvijas parlamentā, presē aktualizējās diskusijas par Latgales reģiona nākotni Latvijas valstī. Latgales autonomijas – valodas, kultūras, ticības un saimnieciskajos jautājumos – noraidīšana politiskā līmenī radīja vilšanās sajūtu latgaliešu politiķos, bet tajā pašā laikā – neizpratni “baltiešu” politiķu vidū, kas sasaucās ar daļēju vai pilnīgu Latgales interešu ignorēšanu. Tas lika pamatu diskusijām par latgaliešu separātismu, t. sk. – pašu latgaliešu vidū.

20. gados aktualizētais latgaliešu (Latgales) separātisma jautājums radīja rezonansi arī turpmākajā desmitgadē. 30. gadu beigās tika izveidota latgaliešu *autonomistu* organizācija „Dzelžu leģions”.

SOLVITA POŠEIKO

Rēzeknes Augstskola
 solvita.poseiko@gmail.com

Vai šodien notiek kas interesants? – afišas kā glokālizācijas spogulis (“ausmeņa kebabs” piemērs)

Kopš 2013. gada Rēzeknē ir atvērta kebabnīca (sociālajos tīklos norādīts – restorāns) “Ausmeņa kebabs” ar savdabīgu ārtelpas reklāminformāciju – norādi par atrašanās vietu uz senatnīgas automašīnas loga un izkārtņi, kurā redzams uzņēmuma logotips (auseklis) un ergonīms. Tās piedāvājumā un iekštelpas reklāminformācijā ir vērojama globālā un lokālā vienkopus apvienojums: turku iecienītais ēdiens kebabs, armēņu tradicionālais lavašs un tēja tiek servēti Latgales māla traukos, plauktos stāv latgaliešu, latviešu un ārzemju galda spēles, pie sienām izvietoti dažādi attēli (piem., karikatūras ar tekstiem latgaliešu valodā, fotogrāfijas ar komentāriem latviešu valodā), fonā skan dažāda veida mūzika atšķirīgās valodās.

Atšķirīgu kultūru simbolu un valodu daudzveidība, tāpat arī kreatīvu multimodālo līdzekļu lietojums ir skatāms arī sociālajos tīklos (facebook.com, draugiem.lv) regulāri publicētajās afišās, kas reklamē šeit notiekošos tematiskos izklaides pasākumus. Kā piemēru var minēt lielpilsētu un pasaulē atpazīstamu tēlu (piem., Ņujorkas un Dalailamas) fotogrāfijas, bet arī latviešu un latgaliešu folkloras elementus (rakstainu audumu, mūzikas instrumentu attēlus), starptautiskas aktivitātes *Zombie walk* ‘Zombiju pastaiga’ Helovīna svētkos līdzās regulāriem sadziedāšanās vakariem, trīs valodu (angļu, krievu un latviešu valodas) lietojumu mūzikas grupas *ŠIŠKI & TABAČOK* afišā vai teksta latgaliešu valodā tulkojumu angļu valodā (*Mīreigi nabyus.. it won't be quit...*) bilingvālā ielūgumā uz dīdžeja Valns organizēto pasākumu, tāpat arī viena vārda atkārtojumu diskotēkas afišā: *Pareizā mūzika, pareizās videospēles, pareizie cilvēki, pareizie ēdieni un dzērieni*.

Iepriekš minētie piemēri ataino, ka uzņēmuma afišās esošā informācija apvieno globāli atpazīstamus vizuālos tēlus, jauniešu izklaides paradumus, lingvistiskajā praksē nostiprinājušās angļu valodas frāzes ar reģionālo unikalitāti – atšķirīgu rakstu valodu, lokālām tradīcijām, zīmēm un simboliem, piedāvājot savu – nedaudz humoristisku – interpretāciju par kultūrpraksi sajaukumu (hibriditāti). Iespējams, ka citādā un savējā pieņemšana un līdzās pastāvēšana, ir viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ “Ausmeņa kebabs” ir kļuvis par iecienītu vietējo un ārzemju studentu ēdnīcu, pulcēšanās un atpūtas vietu nedēļas nogalēs un svētkos. Kā atzīst uzņēmuma īpašnieks Valters Murāns: “Daudzīm pateik atmosfera, it sevišķi vokorus, kod ir vairuok cylvāku. Taida breiva atmosfera i kūpeibys sajiuta.” (Murāns 2013).

Referātā glokālizācija tiks aplūkota galvenokārt mikrolīmenī – uzņēmuma “Ausmeņa kebabs” sociālajos tīklos izvietotajās afišās (vairāk nekā 60), raksturojot to izveidē izmantotos lingvistiskos un semiotiskos līdzekļus un diskutējot par reģionālās valodas lietojumu un lokālo kultūrzīmju aktualizāciju līdzās starptautiskiem informācijas kodiem publiskās telpas virtuālajā un reālajā lingvistiskajā ainavā. Tipiskākās tendences tiks skatītas kopsakarībā ar Baltijas valstu 9 pilsētu lingvistiskās ainavas izpētes datiem (jo īpaši afišām).

Literatūra

Murāns, V. (2013). *Par Ausmeņu i kebabim – interveja ar Valteru Murānu*. Pieejams: <http://www.lakuga.lv/2013/08/09/par-ausmenu-i-kebabim-interveja-ar-valteru-muranu/>, sk. 07.05.2015.

ILGA ŠUPLINSKA

Rēzeknes Augstskola
ilga.suplinska@ru.lv

Ticējumu izpratne un funkcionalitāte mūsdienās: Viļakas piemērs

Rēzeknes Augstskola reguāri veic lauka pētījumus, apzinot latgaliešu folkloru. Jau sesto gadu folkloras materiāli tiek apkopoti arī DVD, prezentējot kāda folkloras žanra vai elementa transformāciju mūsdienās, izsekojot novada folkloras tradīcijām un fiksējot spilgtākos folkloras teicējus.

2014. gada vasarā ekspedīcija noritēja Viļakā, centrējot folkloras apzināšanas darbu uz ticējumu žanru, noskaidrojot dažādu vecumposmu iedzīvotāju attieksmi pret šo folkloras žanru, pierakstot kā mūsdienu ticējumu piemērus, tā apkopojot pieredzi, kas Viļakas iedzīvotājiem ir palikusi mutvārdu pieredzes atmiņā no iepriekšējām paaudzēm.

Minētā pētījuma pamatmērķis - apzināt ticējumu funkcionalitāti, lietojuma biežumu, izdalīt būtiskākās sfēras, kur ticējumi ir aktuāli arī mūsdienās.

Viļakieši ir skeptiski pret ticējumu kā likteņa maģijas izpausmi, taču spilgti ir saglabājuši ticējumu utilitāro funkciju, tāpēc saimnieciskās maģijas izpratnē ticējumi tiek lietoti samērā bieži.

Īpaši nozīmīgi ir dabas vērojumi, kas tiek saistīti gan ar laika pareģošanu, gan ar noteiktu saimniecisku darbu veikšanu.

Pētījumā, izmantojot lingvokulturoloģijas pieeju, tiek piedāvāta ticējumu funkcionalitātes analīze, skatot ticējuma valodas īpatnības un fiksējot tā nestos kultūrkodus.

INGĒRA TOMME-JUKĒVICA

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija
 tomme-jukevica@inbox.lv

Interference pirmsskolas vecuma rusofono bērnu latviešu runā

1. Pirmsskolas vecuma rusofono bērnatlatviešu runā interferences parādības ir sastopamas dažādos valodas līmeņos: fonētikas, morfoloģijas, sintakses, leksiskajā un semantiskajā līmenī.
2. Fonētiskā interference vērojama tajās skaņās, kas nav sastopamas dzimtajā (krievu) valodā vai ir līdzīgas tās skaņām, bet nav identiskas tām. Dominē negatīvā pārnese, piemēram, patskaņu [i], [i:] vietā tiek izrunāts patskanis [ɨ]: *s[ɨ]pols, z[ɨ]ls*, vai arī – šaurā [e] un platā [æ] vietā tiek izrunāts viens krievu valodas patskanis [ɛ]: *d[ɛ]sa, [ɛ]zis*. Bērni bieži izrunā leksiskās vienības, izmantojot dzimtās valodas skaņas, piemēram, *aftobus, fiolets, šeši*. Arī tādi faktori kā fonotaktiskās izpausmes, piemēram, otrās valodas patskaņu reducēšana vai galotņu izrunāšana ar toņa pacēlumu, ir interferences parādības, kas ietekmē rusofono bērnu izrunu latviešu valodā.
3. Tas, cik viegli (vai grūti) bērni apgūst citas valodas morfēmas, ir saistīts ar fonētisko līdzību un to, vai morfēma ir semantiski un strukturāli līdzīga atbilstošajai morfēmai dzimtajā valodā. Morfēmu trūkums vai atšķirības dzimtajā valodā rada grūtības apgūt šīs morfēmas otrajā valodā. Par krievu valodas ietekmi bērnu latviešu valodas runā liecina dzimtes formas un atsevišķi afiksi, piemēram, *balts maize, bumbi, ceļa, kurpenis* (kurpes), *logas, suņa, šallis, torts, vīnogi*, kā arī teikuma uzbūve un vārdu savienojumi teikumā, piemēram, *Viņš skābs; Tas kleita; Ir trīs aprīlis; Peles ēd siers*.
4. Pirmsskolas vecuma rusofono bērnu runā saklausāma leksisko elementu pārnese no dzimtās valodas, piemēram, *tomat, tufli* (kurpes), *vesna* (pavasaris). Bērni reizēm darina vārdus un bieži veido vārdformas, saglabājot dzimtās valodas vārdu sakni un pievienojot vai nu latviešu valodai raksturīgās galotnes vai izskaņas, piemēram, *glazis* (acis), *limons* (citrons), *kļjons* (kļava), *magazīns* (veikals), *moroznis* (saldējums), *ogurcis* (gurķis), *slivis, slīva* (plūme), *stulas* (krēsls), *svetofors, svitofors* (luksofors), *šarfis* (šalle), *škafs* (skapis), *vinograds* (vīnogas).
5. Kļūdas bērnu runā atklāj, ka mērķvalodas iedarbība un otrās valodas lietošanas biežums nav pietiekams un daudzi bērni ikdienā nesastopas ar latviešu valodā runājošiem, kā arī nedzird valodu dabīgā otrās valodas vidē. Pārsvārā skan dzimtā valoda, kas ir viens no interferences iemesliem. Nepieciešams augsts latviešu valodas lietojuma biežums, lai aktivizētu latviešu valodas skaņu, vārdu, formu un sintaktisko konstrukciju apguvi. Formu biežums valodas iedevumā, kas paredzēts mācību programmā un tiek īstenots pirmsskolas mācību iestādē, nenodrošina bērniem iespēju pilnvērtīgi un kvalitatīvi apgūt latviešu valodu. Tā kā sociālie faktori var vairot vai mazināt dzimtās valodas lomu otrās valodas producēšanā, nepieciešama un praktiski noderīga būtu iedevuma valodas rūpīga analīze. Pagaidām šim aspektam nav pievērsta pietiekama uzmanība.